

Uitslag Ondertitel prijsvraag

Op 15 december 2006 schreef Brigit Kooijman hier een artikel over de dalende kwaliteit van de ondertiteling op tv door bezuinigingen. Het *Cultureel Supplement* schreef een prijsvraag uit om aan te tonen dat vertalen wat er staat niet altijd zo eenvoudig is. De uitslag.

BRIGIT KOOIJMAN

Scène uit de tv-serie 'Rescue Me', met Steven Pasquale, Denis Leary en Diane Farr foto Craig Blankenhorn

Maak zelf een ondertitel voor de tv-serie 'Rescue Me'

De kunst van het ondertitelen

'Graag wil ik meedoen met de ondertitelprijsvraag. Ik kom echter zwaar in de problemen door het geringe aantal karakters, dat u maximaal op 40 per regel stelt. Volgens mij is een karakter een letter. Maar kan het zo zijn dat u met karakter een woord bedoelt?" Dit schreef **Jet Huig-sloot** naar aanleiding van de doe-het-nu-maar-eens-zelf-vertaalopgave in het *Cultureel Supplement* 15 december 2006. En we bedoelden dus echt twee maal 40 lettertekens, inclusief spaties en leestekens.

Ruim tachtig lezers waagden een poging. De opdracht was afkomstig uit de nog uit te zenden tv-serie *Rescue Me*, over het leven van New Yorkse brandweermannen na 11 september 2001. Een van hen is verlaten door zijn vrouw, hun drie kinderen heeft ze meegenomen. De oudste dochter is weggelopen, naar haar vader, zoals later blijkt. De moeder had voor hem verzwegen dat ze was verdwenen. Vader wil nu ook de twee jongste kinderen terug en is van plan ze te ontvoeren uit school. Zijn broer vindt het een slecht plan. Hij zegt: „*You've got better odds with a runaway kid in one hand and proof that the mother didn't call in the other, than you do with two kids that you kidnap back.*”

„Een lastige”, herinnerde ondertitelaar Leo Reijnen zich onmiddellijk. Hij nam van de zomer samen met Hedie Meischke de hele serie op zich. Lastig vooral omdat je voor deze snel uitgesproken zin – van een compact soort Amerikaans-Engels ook nog – maar heel weinig ruimte hebt, één titel van twee regels dus.

Ondertitelaars moeten vrijwel altijd samenvatten wat er gezegd wordt, omdat de kijker een integrale vertaling niet snel genoeg zou kunnen lezen; in dit geval was een tamelijk forse inkorting noodzakelijk. Maar niet zo fors als de oplossing van lezeres **Liesbeth**: „Beter één vogel in de hand dan tien in de lucht.”

De kunst van het ondertitelen is zorgen dat de kijker niet in de gaten heeft dat hij voortdurend zit te lezen. Titels moeten daarom zo onopvallend mogelijk zijn. Dus ook niet te kort. En daarbij wijkt de 'vogel'-vertaling onnodig sterk af van wat er oorspronkelijk gezegd wordt. Een andere inzender die wel erg ver van het origineel is afgedreven, is **Joke van Unen** met: „Met 1 kind bij Oprah. Zeg dat je andere kind ook is weggelopen, onvindbaar! Lukt!”

Gelukkig hielden de meeste lezers die een oplossing instuurden zich wat meer aan

de feiten. Velen zochten hun toevlucht tot telegramstijl, om op die manier meer informatie kwijt te kunnen. Mag niet. De kijker moet het gevoel hebben dat hij spreektaal leest, en dat lukt niet met 'Jerommeke-speak' als: „Kind loopt weg, ma zwijgt: 2-0 voor jou. Je ontvoert de kleintjes: 2-0 voor haar” (**Marie-José Vaessen**).

In hun woekeren met de ruimte verloren veel puzzelaars het zicht op hoe mensen praten, hoe ze dingen zeggen. Vandaar al die te ingewikkelde en gekunstelde vertalingen, zinnen die je het personage niet 'hoort zeggen'. „Beter één wegloperkind naar wie ma niet meer vroeg dan twee door jou ontvoerde” (van **Nellie van Manen-van Voornveld**) komt zeer moeizaam de mond uit. „Je hebt meer kans tegen een liegende moeder, als je geen kidnappende vader bent” (**Shanti ten Hulsen**): absoluut geen normaal spraakgebruik. „Eén aan de zwijgende ex ontvlucht kind weegt zwaarder dan twee ontvoerde” (van **Guus Matser & echtgenote**) klinkt eerder als een mysterieuze spreuk dan als een *down-to-earth* advies.

Samen met Onno Voorhoeve, eindredacteur bij ondertitelbedrijf Hoek & Sonépouse, beoordeelden Reijnen en Meischke – de ondertitelaars van *Rescue Me* – de inzendingen. Hun eigen vertaling luidde: „Dat één kind is weggelopen, is je troef. De anderen ontvoeren werkt tegen je.” Verschillende lezers zochten het met het woord 'troef' of 'troeven' in dezelfde richting. Reijnen en Meischke waren erg te spreken over de vertaling van **Marian Melkert**: „Je staat sterker met een wegloper en je vrouw die niet belt, dan met ontvoeren.” Onno Voorhoeve noemt deze vertaling echter 'gekunsteld en moeilijk te begrijpen'. Zijn favoriet was die van **George de Valk**: „Je vrouw verzweg dat je dochter wegliep. Gebruik dat, ontvoer je kinderen niet.” Voorhoeve: „De situatie is in één oogopslag duidelijk, in 'verzwijgen' zit impliciet de schuld van de moeder en ook het waarschuwend van de tweede zin werkt in deze situatie heel goed. Kortom, bravo!”

„Alles best”, protesteerden Reijnen en Meischke, „maar die past niet op het scherm! De eerste regel telt 41 tekens!” (George had listig de punten weggelaten aan het eind van de zin, maar die horen er toch echt.) Als eindredacteur ziet Voorhoeve er echter geen been in om 'vrouw' te veranderen in 'ex'. En dan past de titel wel. En dan wint George toch. Op punten, zullen we maar zeggen.

Als *Rescue Me* wordt uitgezonden – wanneer is nog onzeker – zal zijn tekst gebruikt worden. Hij krijgt ook een bioscoopbon.

VERTALINGEN

You've got better odds with a runaway kid in one hand and proof that the mother didn't call in the other, than you do with two kids that you kidnap back.

Je ex verzweg dat je dochter wegliep. / Gebruik dat, ontvoer je kinderen niet. (winnende vertaling van George de Valk, licht aangepast)

Dat één kind is weggelopen, is je troef. / De anderen ontvoeren werkt tegen je. (Leo Reijnen en Hedie Meischke)

Je staat sterker met een wegloper en je / vrouw die niet belt, dan met ontvoeren. (Marian Melkert)

Met een ontvoering schiet je niets op. / Nu zit zij fout. Dat moet je uitbuiten. (Edith Sybesma)

Met één weggelopen kind en het bewijs dat de moeder jou hierover niets zei, / heb je een betere troef in handen dan het ontvoeren van de andere twee kinderen. (Jack Talakua)

Beter één vogel in de hand, dan tien in de lucht. (Liesbeth)

Met 1 kind bij Oprah. Zeg dat je / andere kind ook is weggelopen, onvindbaar! Lukt! (Joke van Unen)

Beter één kind, waar de moeder blijkbaar / niet om geeft, dan twee ontvoeren. (Theo Uittenbogaard)